

FILMUL CA SURSĂ ISTORICĂ

ECATERINA STĂNESCU*

Argument pentru folosirea "imaginii mișcătoare"

Statisticile anunță, uneori cu o undă de îngrijorare, un alt tip de dependență a tinerilor: dependența de televiziune – televiziune care totuși face parte din experiența de zi cu zi a noastră, a tuturor și, implicit, a celor mai mulți dintre elevii noștri.

Intervenția mea are ca scop transformarea acestei dependențe într-un câștig prin folosirea *imaginii mișcătoare* în procesul de învățare. Se poate ajunge la această transformare, de dimensiunile transformării plumbului în aur de către alchimiști, oferindu-le elevilor un cadru de întrebări și de concepte pentru analizarea a ceea ce văd sau, mai rău pot spune unii, oferindu-le chiar noi, dar în doze atent măsurate și analizate.

Aceasta pentru că, spun specialiștii, filmul a devenit *lingua franca* pentru secolul nostru, a devenit a zecea muză destul de bine situată în Parnas.

Avantaje

- filmul (documentar, animat sau artistic) prezintă istoria într-un mod stimulat;
- filmul este arta care se pretează la relatări și la reconstrucții istorice;
- filmul ajută la crearea sentimentului de cunoaștere în legătură cu un eveniment care s-a petrecut în urmă cu ani și în locuri la care elevii nu pot avea acces sau despre care știu foarte puțin;
  - prin film, elevul capătă un sens al timpului istoric;
  - filmul oferă o cale mai directă pentru cercetarea experiențelor, gândurilor, sentimentelor oamenilor implicați într-un eveniment.

Limite

- de cele mai multe ori nu sunt citate sursele și nici nu se explică modul în care pot fi verificate;
- selecția surselor este determinată mai mult de valorile de producție decât de cele educative;
- contextul istoric nu este abordat în mod efectiv și îi este permis materialului să vorbească de la sine;

---

* Profesor la Colegiul Național "Mihai Eminescu".

- în cazul producțiilor de televiziune intră în joc dorința profesorului de istorie de a înregistra pe un suport video programe adecvate, de a le evalua pentru potențialul lor educativ, de a identifica acele fragmente care pot fi folosite și de a construi activități de învățare pe baza lor, pentru ca o colaborare de acest gen cu posturile TV încă nu există
- materiale: lipsa spațiului adecvat pentru instalarea aparatului tv, video, accesul dificil la casetele video cele mai potrivite.

Atenție profesori:

- ♦ evaluați atent resursele de care dispuneți (resurse materiale, umane, de timp);
- ♦ clarificați ideile despre cum vreți să folosiți un film și cum se leagă el de competențele urmărite prin lecții;
- ♦ planificați astfel încât să folosiți la maximum potențialul educativ al filmului/fragmentului ales;
- ♦ țineți seama de impactul asupra elevilor pentru a nu stimula dependența de film

Atenție elevi:

- ♦ trebuie să înțelegeți că filmul nu este neutru, obiectiv, ci că imaginile au fost selectate potrivit altor criterii decât strictul adevăr istoric (la rândul său relativ);
- ♦ atunci când folosiți programele TV sau filmele ca surse istorice trebuie să pătrundeți dincolo de imaginile de pe ecran și de comentariile care le însoțesc și să vă concentrați asupra unor aspecte precum:
  - ♦ contextul în care a fost realizat filmul;
  - ♦ compania care l-a realizat;
  - ♦ publicul pentru care a fost realizat;
  - ♦ scopul realizării;
  - ♦ modalitățile prin care au fost adunate dovezile, au fost verificate, editate;
  - ♦ impactul tehnologiilor moderne folosite;
  - ♦ concepțiile producătorilor despre ponderea fantezie/adevăr în cazul unui film artistic

Categorii:

Filmul documentar

Poate fi folosit ca sursă istorică pentru că:

- ♦ producătorii au avut acces la surse neconvenționale care nu se găsesc întotdeauna în arhivele scrise;
- ♦ producătorii au reușit să-i convingă pe participanții la evenimente deosebite să vorbească pentru prima oară despre acel eveniment sau decizie la care au participat.

- Pașii de lucru: 1. Elevii urmăresc filmul sau fragmentul ales de profesor, notând momentele cheie și argumentele din comentariu, tipurile de dovezi folosite-mărturii orale, film de arhivă, documente oficiale, mărturii ale experților;
2. elevii discută noțiunile în grupuri mici și alcătuiesc o singură variantă cu care sunt de acord;
  3. elevii compară concluziile pe baza filmului cu o altă sursă, care poate fi și manualul, și constată punctele de concordanță și de discordanță;
  4. elevii discută de ce au apărut diferențe: interpretări diferite, puncte de vedere noi, documentare incompletă.

Studiu de caz: Cavalerii templieri, Roma și Vaticanul

Filmele artistice/de animație

Sunt importante surse istorice pentru că:

- regizorii și producătorii de filme au fost interesați mereu să reprezinte evenimentele istorice importante precum și viețile personalităților;
- filmele au jucat un rol important în glorificarea unei națiuni, atenție – minimalizând sau justificând acțiuni sau rescriind istoria din motive ideologice;
- filmele pot contribui la înțelegerea schimbărilor în atitudinile politice sau/și private;
- filmele au identificat și reflectat aproape toate transformările semnificative în plan social, economic, tehnic, politic ce au afectat oamenii: crize economice, războaie, rolul femeii, modificările din viața de familie, rolul religiei, schimbarea percepției omului despre ce este bine și ce este greșit.

Atenție! Au variat de la invenții complete până la relatări autentice – și motivele pot constitui subiecte de discuții.

Chestionar de lucru:

- cine a realizat filmul?
- de ce a fost realizat filmul?
- care a fost publicul țintă pentru film?
- ce gen de dovezi folosește filmul: primare și/sau secundare?
- ce urmărește filmul; să explice ce s-a întâmplat sau doar să informeze?
- reușește filmul în demersul său?
- coloana sonoră ce scop are, ce stare de spirit transmite?
- ce mesaj transmite imaginile?
- în ce măsură comentariul se potrivește cu imaginile?
- care este tonul comentariului: partinic, echilibrat, critic?
- pe baza lecturilor voastre puteți identifica doza de imaginație/adevăr din scenariu?

Studiu de caz: Numele trandafirului, Asterix – eroul galilor.

Bibliografie:

Dominique Chansel, *L'Europe a l'écran: le cinéma et l'enseignement de l'histoire*, ECE, 2000.

Teodor Mucica, Minodora Perovici, Iosu Cerglut, *Mijloace audio-vizuale în studiul istoriei*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1979.

Robert Stradling, *Să înțelegem istoria secolului XX*, E. Sigma, 2002.

Studiu de caz: Filmul documentar**A. Prezentarea filmului**

Filmul se numește "Roma și Vaticanul" și conform celor scrise pe coperta casetei, realizează o călătorie de-a lungul a douăzeci și șase de secole printre monumentele și operele nemuritoare ale Cetății Eterne.

Autorul se numește Tullio Polidori (nu avem alte informații despre el) și a realizat filmul în 1993.

B. Analiza filmului

Este vorba despre un documentar turistic și de aceea criteriul de prezentare a realizărilor artistice nu este nici unul cronologic, nici unul valoric, ci unul foarte practic, strict "terestru": traseul este gândit astfel încât să fie comod, să fie în avantajul călătorului prin Roma.

C. Fișa de lucru

Am folosit numai 25 de minute de proiecție în cadrul lecției de evaluare a unității de învățare Umanismul și Renașterea.

Competențele pe care le-am urmărit prin această unitate de învățare au fost:

- identificarea valorilor lumii moderne;
- analiza valorilor intelectuale și artistice ale Renașterii italiene;
- analiza domeniilor vieții artistice în Italia în timpul Renașterii.

Prin testul de evaluare, adaug acestor competențe și pe cea a creerii unei atitudini critice față de film, câștig de care elevii vor beneficia toată viața.

Tema de lucru 1:

- a. observați și numiți 4 dintre realizările artistice prezentate de film (2 p.)
- b. grupați aceste realizări în categoriile: arhitectură, pictură, sculptură (0,5 p.)
- c. subliniați realizările artistice care aparțin Renașterii (0,5)
- d. alegeți o operă a Renașterii și prezentați 3 argumente ale apartenenței ei la această mișcare —argumente care apar în film (3 p)
- e. comparați comentariile făcute operelor lui Michelangelo cu informațiile știute de voi: se confirmă, sunt infirmate, sunt completări (2 p)
- f. care este tonul comentariului filmului: neutru, elogios, critic; de ce este folosit tonul respectiv (1 p)

Tema de lucru 2:

Fișa de autoevaluare:

- a. sunt sigur/ă că înțeleg ce am de făcut; dacă nu, mai întreb.
- b. mă țin de ceea ce am de făcut.
- c. sunt atent/ă la detalii.
- d. Contribui cu păreri la discuția finală.
- e. Ascult până la capăt, înainte de a răspunde.
- f. Las să se exprime mai multe păreri, înainte de a-mi face o părere personală.
- g. Sunt atent/ă la temă și pot face predicții.

Barem de evaluare:

- a. notați răspunsurile voastre în funcție de următoarele situații: totdeauna, uneori, niciodată.
- b. nota 10 – 6 totdeauna
nota 9 – 5 totdeauna
nota 8 – 4 totdeauna
nota 7 – 3 totdeauna
nota 6 – 2 totdeauna
nota 5 – 1 totdeauna

Tema de lucru 3 – pentru profesor

Fișa de observare sistematică a elevilor

Elevul.....

1. Înțelege ușor ce are de făcut; dacă nu, mai întreabă.
2. Se ține de ceea ce are de lucru.
3. Este atent/ă la detalii.
4. Contribuie cu păreri la discuția finală.
5. Lasă să se exprime mai multe păreri înainte de a-și face o părere personală
6. Ascultă până la capăt înainte de a răspunde.
7. Este atent/ă la temă și face predicții.